

**10-10-2019,
Beurs van Berlage
Door Floor Milikowski**

Beste dames en heren,

Daar staan we dan, in deze prachtige, monumentale Beurs van Berlage, terwijl in het noorden van Syrië een nieuwe oorlog dreigt te beginnen. Er vallen bommen, mensen vluchten, sterven en wij praten hier over de bedreigingen van het toerisme. Een luxe probleem, laten we dat vooral niet vergeten.

Maar dat het een luxe probleem is, betekent niet dat het een onbelangrijk probleem is. Juist in de context van het complexe, explosieve krachtenveld dat de wereld vandaag de dag is, in de context van hevige botsingen tussen verschillende belangen op alle schaalniveaus, is het bewaren van de juiste balans binnen de stad, binnen de samenleving een urgente opgave. Onbalans in de stad leidt tot polarisatie, polarisatie leidt tot haat en onbegrip en onbegrip en haat kunnen leiden tot nog veel erger. In een ideale wereld is het centrum van een stad de plek waar verschillende groepen en functies samenkomen, de plek waar ideeën, kennis en verhalen worden uitgewisseld, waar een gedeelde stedelijke cultuur vorm krijgt. Die functie staat in Amsterdam ernstig onder druk.

Drie weken geleden overleed Nel de Jager, de voormalige winkelstraatmanager van de Haarlemmerstraat. Samen met Zef Hemel vormde ze in mijn beleving het hart van de discussie over de toekomst van Amsterdam en samen vormden ze om die reden ook de proloog van mijn boek Van wie is stad.

Nel was een vrouw van de straat, cowboy en sheriff tegelijk, die sinds de jaren tachtig met passie, bluf en een ongekende onverzettelikheden werkte aan de wederopstanding van de Haarlemmerstraat en Haarlemmerdijk. Eindeloos praatte ze met ondernemers, vastgoedhandelaren, corporaties, bewoners, ambtenaren en anderen die op haar pad kwamen om zo de straat naar haar hand te zetten, om er een aantrekkelijke, bijzondere plek van te maken. Op de eerste plaats voor en door Amsterdammers. Voor haar was Amsterdam vooral een thuis, de plek waar ze zich vrij voelde, waar ze een leven had opgebouwd, een plek gevuld met vrienden, bekenden en herinneringen. Voor Nel was Amsterdam vooral het grootste dorp ter wereld, waar ze meer was dan zomaar een van de zeven miljard wereldburgers.

Zef was en is het tegenovergestelde van Nel. Een visionair, een denker, mister metropool. Topambtenaar en hoogleraar, lezend, reizend, altijd kijkend naar de positie van Amsterdam in de wereld. Wat gebeurt er in Shenzhen? In Toronto? In Bangalore? Raken we achterop? Waar ligt onze kracht? Waar onze zwakte? Hoe kunnen we mee blijven spelen in de keiharde concurrentiestrijd tussen global cities? Stilstand is achteruitgang. Gezeur en getwijfel is vooral een verspilling van kostbare tijd. Amsterdam staat immers aan de vooravond van een derde Gouden Eeuw, maar om ons kapitaal te verzilveren, moeten we handelen. Voor Zef is Amsterdam niet het grootste dorp, maar de kleinste metropool ter wereld.

Het is de combinatie van het dorpse en het metropolitane, het kosmopolitische en het kneuterige, het geld en de gezelligheid die Amsterdam maken tot wat het is.

Jarenlang heeft het toerisme bijgedragen aan het versterken van deze eigenschappen, maar we zijn op een punt beland dat het toerisme delen van de stad isoleert en onttrekt aan het stedelijk weefsel.

Het voorstel van Zef om de binnenstad geleidelijk aan te transformeren tot een groene agora voor bewoners is een mooi antwoord op de ontwrichtende ontwikkelingen in het centrum van Amsterdam. Het sluit aan bij de behoefte van veel bewoners en ondernemers, maar het zou tegelijkertijd ook de stad als geheel, als organisme, ruimte geven om zich verder te ontwikkelen. Om te verdiepen, om nieuwe ideeën en verhalen te laten ontstaan, het biedt ruimte voor de innovatie die nodig is om mee te gaan met de tijd.

Maar lukt het om de binnenstad terug te veroveren op het toerisme? Hoewel het een goed idee is om de Zuidas aantrekkelijker te maken door het creëren van een aantal culturele voorzieningen, is het niet heel waarschijnlijk dat het op die manier lukt om miljoenen bezoekers daar meerdere dagen van hun leven te laten doorbrengen. Was het maar zo makkelijk. Om het toerisme probleem aan te pakken is het in mijn ogen onvermijdelijk om ook iets te doen aan Schiphol, de spil in de nog altijd exploderende bezoekersaantallen. We hoeven de voorspelde verdubbeling van het aantal toeristen niet klakkeloos te accepteren. Voor de Amsterdamse en de Nederlandse economie is verdere groei van de luchthaven niet nodig.

In mijn boek Van wie is de stad zegt zelfstandig onderzoeker Carla Hoffschulte terecht:

‘Er wordt steeds maar gedaan alsof het toerisme een natuurverschijnsel is. Alsof die driehonderd miljoen Chinezen die klaar schijnen te staan om op reis te gaan een natuurlijke, intrinsieke behoefte hebben om in een vliegtuig te stappen. Dat is totale onzin. Dat zij in het vliegtuig stappen is het gevolg van een industrie die jaarlijks honderden miljarden euro’s verdiend aan het rondpompen van zoveel mogelijk mensen.’

Als we willen dat de binnenstad een agora wordt van en voor bewoners, dan zal Amsterdam ook de strijd aan moeten gaan met de internationale toeristenindustrie en met de ongebreidelde groei van de luchtvaart. Laat het visiestuk van Zef Hemel vooral een belangrijke eerste stap zijn op weg naar meer.